

EKONOMİK COĞRAFYA

Doç. Dr. Nuri YAVAN

Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Coğrafya Bölümü
Beşeri ve İktisadi Coğrafya Anabilim Dalı
nuri.yavan@ankara.edu.tr

ÜRETİM SÜRECİ ve ÜRETİM FAKTÖRLERİ

- **Dersin İçeriği**
- Üretim ve Üretim Süreci
- Üretim faktörleri
  - Toprak
  - Emek
  - Sermaye
  - Girişimci
- Üretim fonksiyonu
- Üretim Faktörlerinin Getirileri

Üretim ve Üretim Süreci

- **Üretim:** iktisadi ürünlerin miktarını veya faydasını artırmak veya yararlı hizmetler sunmak amacıyla harcanan tüm çabaları ifade eder.
- Diğer bir tanımla, istekleri tatmin etmek için fayda yaratılmasıdır. Hem mal hem de hizmetlerin yaratılması, iktisadi açıdan üretimdir.
- **Üretim, üretim faktörlerini bir araya getirerek fayda yaratma faaliyetine verilen addır.**
- **Üretim,** girdilerin (kaynakların, üretim faktörlerinin) çıktıya (ürüne) dönüşmesidir.
- *Bir malın yapılması, imal edilmesi veya bir faaliyetin organize edilmesi **üretim** sürecini tanımlar.*
- **Üretim, hem mal hem de hizmetin üretimidir.** Sadece fabrikada ayakkabı üretmek değil!!!
- Ör: **Mal üretimi:** Meyve suyu üretimini ele alırsak, üretimin anlamı; nektar, su, şeker gibi girdilerin meyve suyu elde etmek için dönüştürülmeleri olacaktır.
- Ör: **Hizmet üretimi:** Bir doktor, öğretmen veya avukatların çabası veya verdiği hizmet de üretimdir.
- **Ürün,** mal ve hizmetlerdir.
- 3 tür üretim vardır:
  - Tarım: Birincil üretim
  - Sanayi: İkincil üretim
  - Hizmet: Üçüncül üretim

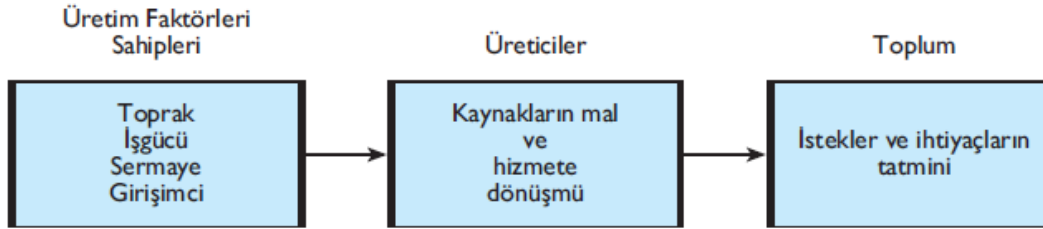
Üretim Süreci ve Üretim faktörleri İlişkisi

Üretim, üretim faktörlerini bir araya getirerek fayda yaratma faaliyetine verilen addır. Ancak her üretim sürecinde tüm faktörlerin bir araya gelmesi de zorunlu değildir.

Şekil 1.2'de üretim faktörleri (kaynaklarla) ile istekler ve ihtiyaçlar arasındaki ilişki görülmektedir. Şekilden de görüldüğü gibi, üreticiler, faktör sahiplerinden satın aldıkları üretim faktörlerini, toplumun isteklerini tatmin etmek için mal ve hizmetlere dönüştürmektedirler.

Şekil 1.2

Üretim Faktörleri ile İstekler ve İhtiyaçlar Arasındaki İlişki

ÜRETİM SÜRECİ?

Emek
Sermaye
Doğal Kaynaklar
Girişimci

GİRDİLER

ÇIKTILAR

Evler
Arabalar
Bilgisayarlar
Telefonlar...

ÜRETİM YÖNETİMİ

GİRDİLER
(Üretim Öğeleri)
Doğal Kaynaklar
Emek
Sermaye
Girişimci

DÖNÜŞÜM
SÜRECİ
(Üretim)

ÇIKTILAR
(Ürünler)
Mallar
Hizmetler

Üretim Faktörleri

**Doğal
Kaynaklar**

Sermaye

Emek

- **Üretim faktörleri:** Mal ve hizmet üretmek için kullanılan girdiler veya kaynaklardır. **4 adet üretim faktörü vardır: Toprak, emek, sermaye, girişimci**
- **Toprak (doğal kaynaklar):** Mal ve hizmet üretiminde kullanılan, fabrika arazisi, doğal maden ve mineraller, iklim ve su gibi doğal kaynaklardır. Üretimde kullanılabilen her türlü yeraltı ve yerüstü zenginliği bu sınıfa dahildir. Kısacası *Toprak, doğal kaynakların bütün çeşitlerini içermektedir..*
- **Emek (işgücü):** Mallar ve hizmetleri üretmek için kullanılan insanların tüm fiziki ve zihinsel faaliyet ve çabalarıdır. Emek ya da işgücünün kaynağı ülke nüfusudur. Kısacası *emek, insanoğlunun beyin ve kol gücüdür.*
- **Girişimci (Müteşebbüs):** Mal ve hizmet üretmek amacıyla üç üretim faktörünü bir araya getirerek üretim sürecini başlatan ve bunun için risk üstlenen insan yeteneği ve işlevidir.
- Serbest piyasa ekonomisinde üretimle ilgili tüm temel kararları *girişimci* üstlenir. Girişimcinin üretilecek malın cinsine göre gerekli doğal kaynakları tedarik edip, sermayesini ortaya koyması ve üretimi gerçekleştirecek olan emeği ücret karşılığı çalıştırması ile **üretim** ortaya çıkar.

- **Sermaye:** Mal ve hizmetlerin üretiminde kullanılan her türlü makine, üretimin yapıldığı binalar, araç, gereç ve ekipmanlar birer sermayedir. Ayrıca üretim düzeyine dolaylı olarak katkıda bulunan demiryolları, barajlar, yollar, enerji santralleri de dolaylı olarak birer sermayedir. Kısacası *Sermaye, üretimde kullanılan bütün donanım, araçlar ve imal edilmiş mallar ve binalardır.*
- İktisadi açıdan sermaye, *reel, fiziki ve insan yapımı üretici varlıklar* olarak tanımlanır. Günlük hayatta parasal fonlara da genellikle sermaye denmektedir. Ancak **hisse senedi, bono ve para** gibi «*finansal fonlar/varlıklar*» sermaye tanımı içinde yer almaz. İktisatta, bu parasal fonlar yalnızca üretim sürecinde kullanılan fiziki mallara yatırıldığında sermayeye dönüşmüş olur.

Üretim fonksiyonu

- Ekonomide **dört üretim faktörü** vardır.
- Bunlar emek (L), sermaye (K), doğal kaynaklar (toprak) (N) ve girişimcilik (E) olarak sayılır.
- **Bir fabrika kurarak gömlek üretimi yapmayı planlayan bir işadami düşünelim.** Önce bu fabrikayı kuracağı araziyi ya satın alacak ya da kiralayacak yani doğal kaynaklar kategorisine giren toprağı üretim için edinecektir. Bu araziyi satın almak ve fabrikayı kurmak için kullanabileceğı kendi birikimi yoksa ya da yeterli değilse gerekli sermayeyi bankadan kredi olarak alacak yani bankaya borçlanacaktır ve sonunda üretimde kullanılan bütün donanım, araç-gereç ve makine-ekipmana yatırılan sermaye ile fabrika tamamlanınca bu kez bunu çalıştıracak işçileri tutacak ve üretime başlayacaktır. Böylece bu fabrikada doğal kaynaklar, sermaye, emek ve girişimcilik bir araya gelmiş olacaktır.

- Buraya kadarki durumu özetlersek **üretim fonksiyonunu** denklem olarak şöyle yazabiliriz:
- $Q = f(L, K, N, E)$
- Yani üretim, emek, sermaye, doğal kaynaklar ve teşebbüs gücünün bir fonksiyonudur.
- Üretim fonksiyonu $Q=f(L, K, N, E)$, girdiler ile çıktılar arasındaki ilişkiyi gösterir.
  - Q: Quantity: üretim
  - L: Labor: emek
  - K: Kapital: sermaye
  - N: Nature: Toprak
  - E: Enterprise

Üretim Faktörlerinin Getirileri: Ücret, Faiz, Rant ve Kâr

- **Toprak** → Toprağın Geliri → **Rant**
- **Emek** → Emegın Geliri → **Ücret**
- **Sermaye** → Sermeyenin Geliri → **Faiz**
- **Girişimci** → Girişimcinin geliri → **Kar**
- Bu tanıma göre, **emek ücret** elde eder. **Sermaye** için ödenen bedel ise **faiz**dir. **Toprak** ise oluşan talebe göre **rant** elde eder. Faaliyet sonucu ortaya çıkan **kâr** ise, **girişimcinin** gelirini oluşturur.
- Üretimde yer alan bu dört faktörün üretimden aldıkları paylar onların **gelirlerini** oluşturur.

- **Yukarıdaki örnekten devam edersek;**
- Fabrika sahibi, fabrikasını kurmak için edindiği toprağa **kira** (rant) ödeyecektir. Demek ki doğal kaynakların kullanılmasının bedeli ranttır ($r = \text{rent}$) Üretimi gerçekleştirmek için tuttuğu işçilere **ücret** ödeyecektir. Demek ki kiraladığı emeğin geliri ücrettir ($w = \text{wage}$) Fabrikayı kurmak ve ileride işletmek için alacağı krediye **faiz** ödeyecektir. Demek ki sermayenin bedeli faizdir ($i = \text{interest}$) Eğer kendi birikimini kullanıyorsa bile sermayenin bedeli **faiz** olacaktır. Çünkü o sermayeyi başkasına kullandırsa o kadar faiz geliri elde edecekti. Ondan vazgeçtiğine göre onun bedeli yine faizdir. Bütün bu üretim faktörlerine gereken karşılıkları ödeyip onları bir araya getirerek yaptığı üretimden elde ettiği net gelir de onun **karını** oluşturacaktır. Demek ki girişimcilik eyleminin geliri de kardır ($p = \text{profit}$)
- Bunları toplam geliri özetleyen bir denklemde toplamamız gerekirse:
- $Y = w + r + i + p$
- Yani gelir bu dört faktör gelirin toplamından oluşur. Bu denklemdeki gelir unsurları bütün ülkenin gelirlerini kapsıyorsa bu toplam bize **Milli Geliri verir**. Buna bazı kalemleri eklersek de gelir yöntemiyle hesaplanmış **GSYH'ya** ulaşırız.

İktisadi Akım Şeması

- **üretim faktörleri** ve **gelirleri** birbirinden bağımsız değildir.
- **Bir ekonomide hem üretim faktörleri hem de getirileri (gelirler) iç içe geçmiştir.**
- Mesela sermaye ayrı bir üretim faktörü olsa da yine emek, sermaye ve doğal kaynaklar tarafından üretilmektedir. Ya da kendi çiftliğinde üretim yapan bir çiftçi hem girişimci hem de emek yerine geçmiştir.

- Gelirler de faktörlere benzer bir şekilde iç içe geçmiştir ve genellikle biri diğerine kaynak olmaktadır. Emek elde ettiği ücretin bir kısmını harcar bir kısmını ise tasarruf eder. Harcadığı kısım girişimci için kâr olacaktır, ancak girişimci yeni yatırım yapacağı zaman emeğin tasarrufundan borçlanmak durumunda kalır. Bu durumda ise emek faiz elde eder. Yani duruma göre emek aynı zamanda girişimci olabilir ve ücretin yanı sıra faiz ve kâr da elde edebilir.
- Örneğin bir işçi elde ettiği ücretin bir bölümünü harcar, bir bölümünü biriktirir. Aynı fabrikada çalışan çok sayıda işçinin az da olsa birikim yapıp bankaya mevduat olarak faiz karşılığı yatırdığını düşünelim. Bir süre sonra onların çalıştığı fabrikanın patronu işi büyütmek için yeni yatırım yapmaya karar vermiş olsun ve bu bankaya gidip kredi alsın. Bu kredi, kendi fabrikasında çalışan işçilerin de tasarruf mevduatlarının oluşturduğu bir kaynak havuzundan gelecektir. Bankayı aradan çıkarır da bakarsak, işçileri, patrona kredi vermiş konuma gelecektir. Burada emek, sermaye, girişimcilik, faiz, ücret ve kar iç içe geçmiş konumdadır.